

UN HOME I UNA OBRA ENCARA MOLESTS

Pasolini, ara, deu anys després

Durant la pròxima tardor, la ciutat de Roma serà l'escenari d'un gran homenatge a la figura de Pier Paolo Pasolini, deu anys després de la seua mort, el dos de novembre de 1975.

Carles Gàmez

1 985, deu anys sense Pasolini. El dos de novembre de 1975, desapareixia violentament un dels màxims intel·lectuals europeus de la segona meitat del segle XX. Pier Paolo Pasolini, escriptor, poeta, cineasta, moria tràgicament, assassinat, a mans d'uns d'aquests «ragazzi de vita» en un descampat d'Òstia. Tenia cinquanta-tres anys i acabava de rodar un film esfereïdor, *Saló*, implacable denúncia del feixisme.

Durant la proxima tardor, sota l'evocador títol «Una vida futura», la ciutat de Roma, a través del Fondo Pier Paolo Pasolini, que presideix l'escriptor i amic del cineasta Alberto Moravia, li retrà una sèrie de homenatges, seguint la seua trajectòria humana, intel·lectual, artística. Retrospectives de les seues pel·lícules, exposicions dels seus dibuixos i dels vestuaris dels seus films, recitals de poesia. Com diu Alberto Moravia, «el títol d'aquest homenatge és una al·lusió a la immortalitat a la qual pot aspirar tot artista i, en particular, Pasolini, que estava sempre en contacte directe amb la realitat».

Pasolini fou un «heterodox constant» de la cultura italiana, i els seus films van patir sovint les iras d'una part de la societat italiana, liderada per la Democràcia Cristiana, per a la qual Pasolini serà la «bèstia negra». Pensem que el seu darrer film, *Saló*, ha hagut d'esperar deu anys per a la projecció íntegra; similars escàndols s'esdevindrien amb altres dels seus films, com *Il vangelo secondo Matteo*, *Teorema*, *La trilogia de la vida*

(*Il Decamerone, I racconti di Canterbury* i *Il fiore delle mille e una notte*). Una altra de les seues «heretgies» fou la seua homosexualitat pública; homosexual, cristià i marxista, Pasolini resultava un personatge incòmode per a la societat italiana del boom. Fins i tot, per a un cineasta, com Visconti, homosexual també, la «transparència sexual» de Pasolini serà vista com «non grata».

Pasolini naix a Bolonya en 1922. La seua ascendència friulesa el portarà a la reivindicació d'aquest dialecte (el friulés) com a vehicle expressiu d'una realitat, junt amb la revaloració de

les cultures populars. En 1949 es trasllada a Roma, la seua «segona pàtria». En la capital italiana fa classes de literatura i exerceix de crític cinematogràfic i literari al diari *Il quotidiano*. La seua «consagració literària» arribarà amb la novel·la *Ragazzi di vita* (1954), a la qual seguirà *Una vita violenta* (1959), productes de la seua experiència vital en els suburbis romans. Com ha declarat Moravia recentment, Pasolini «sofriria una terrible desil·lusió en comprovar que, per a aquests xicots de carrer, el món es reduïa a la consecució d'una motocicleta».

En la pàgina 28: Dalt, Pier Paolo Pasolini. Baix, «Mamma Roma»: Pasolini i Anna Magnani. A peu de pàgina, Maria Callas, en Medea. En la pàg. 29: Dalt, Pasolini i Silvana Mangano. Baix, el director bolonyés i Orson Welles.

La seua relació amb el cinema començarà com a guionista, sobretot en films de Bolognini, encara que col·laborarà també amb Federico Fellini, com a assessor del guió de *Les nits de Cabiria*; Florestano Vancini, i Bernardo Bertolucci, en el primer film d'aquest, *La commare seca*, sobre un argument del mateix Pasolini; fins que realitzarà el seu primer film, *Accatone*.

Tant en *Accatone* com en el següent film, *Mamma Roma*, Pasolini «descendirà» als inferns proletaris d'una gran urbs, Roma, per a reflectir la lluita d'uns sers per escapar d'una pobresa a la qual estan irremediablement destinats, des de l'eixida del seu país d'origen propi. En *Mamma Roma* es produirà l'encontre Magnani-Pasolini. Anna Magnani, després de la seua experiència frustrant a Hollywood, torna a una Itàlia dominada per la superproducció americana i el «peplum». Pasolini la «rescatarà» donant-li un dels seus papers més significatius, junt amb *Roma ciutat oberta* i *Bellissima*. La seua *Mamma Roma* suposaria el retrobament amb el personatge-mite fixat per la Magnani: la dona del poble. Pasolini se'n serviria per simbolitzar la Roma *antisouvenir*. Anys més tard, un altre director, Federico Fellini, intentarà, debades, la participació de la Magnani en la seua *Roma*.

En 1964 Pasolini ataca un tema religiós, *Il vangelo secondo Mateo*, amb el consegüent escàndol per part del estaments més reaccionaris, aterrits pel fet que «un homosexual marxista» s'encarregàs de portar a la pantalla la vida de Crist. El seu *Evangeli* venia a ser una resposta conjuntural a les contradiccions del catolicisme més progressista.

Uccellacci e uccellini, a banda de treballar per primera volta amb el qui seria inseparable amic i protagonista de gran part dels seus films, Ninetto Davoli, comptarà amb la figura de Totó, uns dels màxims còmics italians, subvalorat, que Pasolini sabrà utilitzar.

A l'igual que altres directors, tindrà la seua «pròpia família artística», una sèrie de noms que s'aniran repetint al llarg de les seues pel·lícules: Ninetto Davoli, Laura Betti, Franco Citti. D'altres, com Silvana Mangano, Terence Stamp, Pierre Clementi, quedaran indissolublement lligats a la «poètica pasoliniana». Bertolucci en la seua *Luna* retrà un petit home natge al cineasta bolonyés, amb la presència simbòlica d'un dels seus ac-

tano

tano

tano

tano

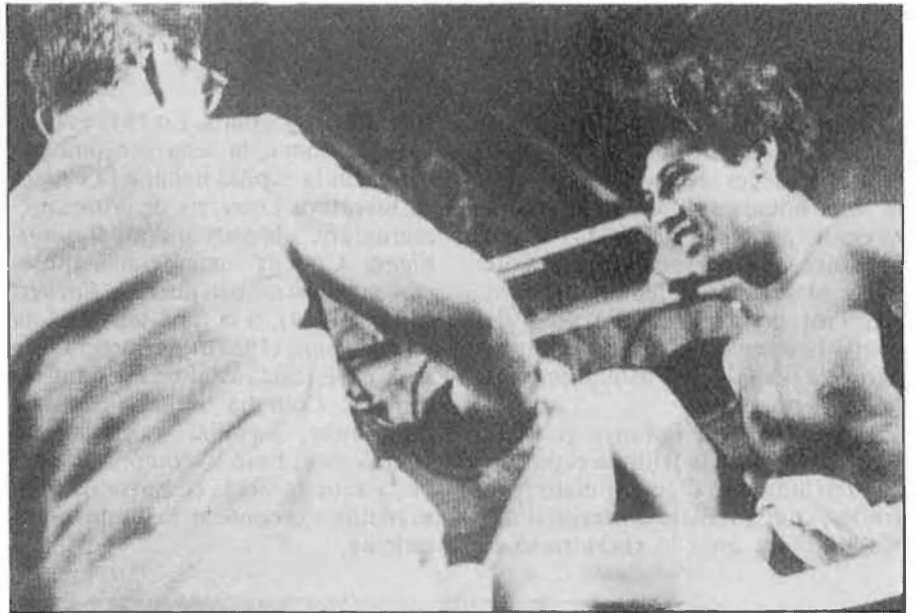

tano

tano

GANDIA

Pasolini, dirigint un dels seus films.

tors predilectes, Franco Citti, en la seqüència del bar, on tractarà de lligar amb el *teen-ager* americà.

Després de l'episodi «La terra vista dalla luna» del film *Le streghe*, Pasolini es submergeix en el món de la tragèdia, amb textos de Sòfocles (*Edip rei* i *Edip a Colonos*), que tindria la continuació en la *Medea* euripidiana, a banda de dos films d'episodis, la mítica *Teorema* i *Porcile*. Per a *Medea*, rodada en 1969, Pasolini tindrà l'honor de poder rodar amb Maria Callas, la gran diva, que, després de rebutjar propostes de Visconti i Losey, entre d'altres, es decidirà a participar en un film «iconoclasta». El film serà un fracàs, tant per a Pasolini com per a la Callas. Amb aquest «experiment», quedarà tallada la seua curta carrera cinematogràfica. Aquestes tragèdies pasolinianes tindran com a escenari els paisatges del Marroc, Turquia i Síria, repetits en altres films. Pasolini beurrà en les fonts iconogràfiques de les distintes cultures mediterrànies, orientals, etc.

En *Teorema* i en *Porcile* treballarà amb dos dels «enfans terribles» del cinema europeu dels anys seixanta: Terence Stamp i Pierre Clementi. El primer, Pasolini el convertirà en un misteriós visitant que trastoca l'ordre d'una família de l'alta burgesia milanesa. Pare-mare-fill-i-filla-i-criada canviaran radicalment la seua existència des de l'arribada de l'estrany visitant. *Teorema* suposaria un nou escàndol per a la seua carrera. Malgrat el premi de l'Oficina Catòlica Internacional de Cine en el festival de Venècia de 1968, el film seria segrestat, amb demandes judicials contra el realitzador i els productors, la destrucció del negatiu...

En *Porcile*, film amb dos parts alternades, Pasolini ens narrarà la vida d'un lladre que es dedica al crim per subsistir, personatge encarnat per Pierre Clementi, un altre «outsider» del cinema europeu, que acabaria en una presó italiana per consum de drogues.

Després del fracàs de la seua *Medea*, Pasolini iniciaria amb gran èxit de públic la seua trilogia medievalista: *Il Decamerone*, *I reconti di Canterbury* i *I fiore delle mille e una notte*. Noms mítics durant el franquisme en els viatges més enllà dels Pirineus, foren pensades com una pel·lícula unitària, una successió de sis hores ininterrompudes de contes. Finalment, per qüestions de producció, Pasolini es veuria obligat a trossejar-la i la convertiria en tres films.

El sexe com a vida, com a alliberament, com a font d'energia i coneixement; era aquest, juntament amb d'altres, l'eslògan poètic que Pasolini volia transmetre amb la seua trilogia, a través de tres obres del trànsit de l'Edat Mitjana al Renaixement. Posteriorment, rebutjaria aquesta trilogia, a la vista de la utilització publicitària, com si es tractés d'un film pornogràfic, que se n'havia fet. *Il Decamerone* posaria de moda els films basats en obres literàries, de gust decididament pornogràfic o pseudo-pornogràfic.

Saló, rodada en 1975, constituïria el seu testament artístic. D'aleshores ençà, han passat ja deu anys sense Pasolini, un home que continua sent molest en alguns ambients, possiblement perquè les seues denúncies envelleixen malament, malgrat que alguns voldrien reduir la seua vida i la seua obra a un serial de «Hollywood Babilonia». □